

AHMET ÜMIT s-a născut în 1960 în Gaziantep, oraș situat în sudul Turciei. În 1978 s-a mutat la Istanbul pentru a urma cursurile universitare. În 1983 a absolvit Facultatea de Administrație Publică din cadrul Universității Marmara și a scris și prima sa povestire. În perioada 1974-1989 a fost membru activ al Partidului Comunist Turc activând în mișcarea clandestină care dorea democratizarea Turciei în perioada cât aceasta s-a aflat sub conducere militară, din 1980 și până în 1990. Între 1985-1986 a urmat în clandestinitate cursurile Academiei de Științe Sociale din Moscova. Are o fiică, Gul. Începând cu 1989 Ümit a publicat un volum de poezie, trei volume de povestiri, o culegere de basme, o nuvelă și șase romane. Fiind unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați scriitori turci, Ümit este celebru pentru cărțile sale aparținând genului polițist așa cum este el reflectat în multe dintre romanele și povestirile sale. Inspirat de contextul social-politic al țării sale, Ümit pătrunde adânc în mintea personajelor complicate și solid construite țesând povestiri captivante ale unor crime și intrigi politice.

Ahmet Ümit

MEMENTO PENTRU ISTANBUL

Traducere: Roxana Popescu

EDITURA VIVALDI

ancestral impuls privea nu spre divinitate ci spre fiara abia ucisă.
În ochii taurului nu mai era nici urmă de furie; privea cu uimire și durere. Lipsit de orice remușcări, Regele trăia un sentiment de seninătate detașată a omului care își făcuse datoria; și totuși, nu putea să nu se uite în ochii jertfei sale din care sclipirea vieții se pierdea cu repeziciune.

Semiluna și steaua

Ochii victimei priveau neclintiți spre Atatürk. Avea în jur de cincizeci de ani. Brațele îi erau întinse deasupra capului, mâinile îi erau legate cu niște corzi de nailon iar palmele erau împreunate ca pentru rugăciune. Tăpile picioarelor erau îndreptate spre mare și părul lung și cărunt, îngrijit, era aranjat în jurul capului pe marmura de la baza monumentului; cămașa de culoare bej și gulerul maro al sacoului din piele erau pătate cu mici stropi de sânge. Barba fină, grizonantă nu făcea posibilă studierea mai atentă a rănii adânci de la gât. Bănuiam că asta trebuia să fie cauza morții. Deși nu eram străin de astfel de priveliști tot îmi era greu să privesc spre cadavru. Poate pentru că abia se iveau zorii zilei sau poate era vârsta; nu știu. M-am întors cu spatele și am privit marea, consistența și profunzimea albastrului ce se schimbau permanent, cu fiecare secundă, odată cu răsăritul soarelui.

Două feriboturi vechi, îndelung folosite, aceste brațe răbdătoare ale mării se deplasau încet lăsând șiruri de spumă în urma lor în albastrul ce se unduia molcom. Peste Sarayburnu plutea o lumină stinsă și o adiere de vânt blândă care se însoțea cu mireasma mării care se răspândea din plin în jur; în spatele meu se înșiruiau arbori gata să dea în floare aflați de o parte și de alta a bulevardului asfaltat care ducea spre palat. Gândul mă purta spre zilele de altădată, zilele minunate din trecut, la Istanbulul copilăriei mele, la acele imagini pestrițe, la glasurile pierdute în depărtare, la acele scene ce se topeau în amintire...Oricât încercam să le trezesc la viață, își pierdeau din

claritatea de altădată. Brusc, am simțit privirile ațintite asupra mea. Am înălțat capul și l-am văzut cum mă privea intens stând acolo în lumina lunii ce se risipea. Deși se estompa părea totuși că luminozitatea ei era în creștere cu fiecare moment. M-am înfiorat până în adâncul trupului. Mi-am desprins privirile de la imaginea lunii și mi-am ridicat gulerul hainei.

— Ce credeți? E doar o coincidență bizară?

Glasul a stârnit un slab ecou în piață apoi s-a pierdut în freamătul blând al mării. Era Ali care se uita intens la statuia lui Atatürk. Întrebarea nu era adresată direct niciunuia dintre noi dar Zeynep a fost cea care a răspuns.

— Ce vrei să spui prin „coincidență”?

Părea agitată de parcă trecuse cu vederea un amănunt important. Ali a arătat către statuie cu stația de emisie-recepție care scotea diverse sunete ce tulburau liniștea dimineții.

— Faptul că victima a fost lăsată în fața statuii.

S-a întors spre mine.

— Ce credeți, șefu’? A fost lăsat aici pur și simplu din întâmplare?

Habar nu aveam. M-am apropiat să privesc statuia mai bine. Îmbrăcat în haine civile, cu mâinile în șolduri, Mustafa Kemal părea pierdut în gânduri cu privirile ațintite asupra mării. Văzând că nu aveam niciun răspuns, Zeynep a întrebat:

— Vrei să spui că e un sacrificiu pentru Atatürk?

— De ce nu? Ali vorbea calm de parcă discuta o problemă de fiecare zi.

— Avem destui nebuni în țară.

Nu greșea cu nimic, dar eu nu auzisem până atunci de o persoană sacrificată în numele lui Mustafa Kemal.

— Mă îndoiesc, a murmurat Zeynep în timp ce reexamina cadavrul. Pur și simplu cred că e o coincidență. Dacă victima era menită să fie un sacrificiu ar fi fost ucisă aici. Îndreptând mâna spre marmura aflată sub capul victimei a continuat:

— Privește! Nu e nicio urmă de sânge. A fost adus aici după

ce a fost ucis. Nu cred că are legătură cu Atatürk.

— Nu sunt așa de sigur, a spus Ali, glasul său pierzându-se în semnalele unei sirene de feribot care tocmai trecea. Urletul, amintire turbure a urletului de jale al unei fiare sălbatice din timpuri imemorabile, s-a stins cu repeziciune.

— E ceva aici. Era Zeynep care încerca să scoată ceva din mâinile legate ale victimei.

— Ceva din metal....Stați, cred că am reușit.

Ne uitam toți la obiectul pe care îl ținea Zeynep între degetul mare și arătător.

— Este o monedă, a spus ea mirată. Pare veche, antică.

Ali a examinat imaginea gravată pe monedă.

— Pe margini este scris ceva iar în mijloc e o formă sau un simbol...Ce naiba e asta?

În ceea ce mă privește nu puteam să ofer o opinie câtă vreme nu aveam ochelarii, mai ales dacă Ali al nostru, ochi de șoim, avea dificultăți. Am băgat mâna în buzunar după ochelari dar nu a mai fost necesar pentru că Zeynep descifrase deja simbolurile.

— Asta nu e o stea? Și aici...asta arată ca o lună.

S-a întors privind-mă uimită.

— Este o semilună, domnule. Cu o stea în mijloc.

A rămas tăcută apoi cu glasul stins a murmurat:

— Precum steagul nostru.

Bizanț

Imaginea monedei era proiectată pe un ecran în camera întunecată lipsită de ferestre a laboratorului. Estomparea minoră a conturului de pe margini nu știrbea cu nimic frumusețea și strălucirea pe care o avea de mii de ani. Semiluna și steaua erau înconjurate de nouă litere.

— Oare în ce limbă e inscripția? a întrebat Zeynep îndreptând o riglă spre ecran. În mod sigur nu e în turcă. Să fie rusă?

— Nu. E în greacă, am spus sigur pe mine.

Nu numai Zeynep dar și Ali care se afla lângă mine s-au întors și m-au privit surprinși.

— Am învățat alfabetul grec în casa unchiului Dimitri, le-am explicat. Era preot ortodox, la Patriarhie. El și soția sa Sula locuiau în Balat pe aceeași stradă cu noi, peste drum de casa noastră. Eram totdeauna bine-venit în casa lor; nu aveau copii așa că mă răsfățau neconținut. Am început să învăț alfabetul grec din cărțile pe care le aveau în casă, cărți ilustrate pe care le aduseseră cu ei din Grecia. În momentul de față cunoștințele mele nu mai sunt la fel ca pe vremuri, am uitat o seamă de litere dar pot încă să recunosc limba.

— Și ce spune aici, domnule? a întrebat Zeynep.

Privirile ei nu se dezlipseau de ecran și de inscripția imprimată pe monedă. Am mers până la ecran și am indicat literele.

— Uite, puteți și voi să descifrați. Scrie „Byzantion”.

— Și asta ce înseamnă? Ceva gen bizantin? Adică complicat sau labirintic? Ali rostea încet cuvintele de parcă nu se simțea la

largul lui cu ceva ce nu era pe înțelesul lui. Zeynep era și ea preocupată.

M-am arătat de-a dreptul mânios.

— Ce? Cum? Să nu aud că nu ști!

Surprinși de asprimea reacției mele își fereau privirile de parcă le scăpase un detaliu crucial.

— Oameni buni, doar nu vreți să spuneți că nu știți! Glumiți, așa-i? Bizanț, e strigător la cer! Bizanț! Orașul în care trăiți! Este numele original al Istanbulului.

Ali a rămas tăcut, jenat de propria ignoranță. Zeynep a fost cea care a vorbit prima.

— Dar nu se numea Constantinopole?

Dezamăgit, am clătinat din cap.

— Nu, nicidecum. Primul nume al Istanbulului a fost Bizanț. Câteva secole mai târziu a devenit Constantinopole.

Imaginea de pe ecran s-a schimbat brusc înfățișând profilul unei femei, cu părul strâns în coc și chipul clar conturat. Ali întorsese moneda pe partea opusă, probabil în încercarea de a pune stavilă lecției mele de istorie mai înainte ca aceasta să devină de neoprit.

— Femeia aceasta este Bizat? Sau Bizanth..., a șoptit incapabil să pronunțe numele. Șefu' mai spuneți o dată numele!

— Bizanț, Ali, Bizanț, am urlat, pe jumătate în glumă.

— Asta era, a spus chicotind. Prin urmare femeia aceasta trebuie să fie o prințesă din Bizanț.

Nu eram convins. O vreme am privit în tăcere imaginea femeii proiectată pe ecran apoi m-am îndreptat spre întrerupător.

— Nu știu. Ar fi doar o presupunere ca și la voi. Cel mai bun lucru e să stăm de vorbă cu specialiștii. În lumina aspră a neonului, imaginea a pălit. Și în același timp nasul meu a sesizat un parfum pe care nu-l mai simțisem niciodată în laborator. Am privit în jur pentru a vedea de unde vine. Iată-le acolo. Așezate într-o vază simplă lipsită de orice fel de pretenții, un buchet de zambile violet se afla pe biroul lui Zeynep.

— Frumoase flori! Cine le-a trimis?

Întrebarea îi era adresată direct lui Zeynep dar cu colțul Reochiului l-am văzut pe Ali îmbujorându-se.

— Ali le-a cumpărat pentru mine, domnule.

Glasul ei trăda o mare încântare.

Asta da surpriză...nătângul de Ali care mereu găsea motiv să o critice pe Zeynep sau să se certe cu ea, care chiar căuta motive să o enerveze ajunsese să-i cumpere flori. Uimit m-am uitat la el și l-am văzut roșind și mai tare și ferindu-și privirile; chiar mă pregăteam să mă amuz copios pe seama lui dar expresia deznădăjduită de pe chipul său era atât de înduioșătoare încât nu am avut inimă să-l tachinez.

— Aha, sunt frumoase.

Apoi grăbindu-mă să schimb subiectul, m-am întors spre Zeynep:

— Trebuie să luăm legătura cu câțiva experți care să ne ajute. Istorici, specialiști în numismatică, arheologi, astfel de experți; oameni care au idee despre ce e vorba în privința acestor probleme.

— Mă apuc de treabă de îndată, domnule.

Ali părea să răsufla ușurat văzând schimbarea subiectului. Și dornic să contribuie cu o idee a spus:

— Să începem cu experții în numismatică. Trebuie să existe o legătură între semiluna și steaua de pe monedă și cadavrul abandonat la picioarele statuii lui Atatürk.

Avea dreptate. O monedă bătută cu mai bine de o mie de ani în urmă reprezentând o semilună și o stea și Mustafa Kemal...Era un mesaj politic? Teroriști care se foloseau de o anume strategie pentru a ucide? Nu mi se părea credibil; niciun grup terorist, fie de dreapta sau de stânga, nu ar folosi astfel de metode. Acțiunile lor erau totdeauna îndreptate spre un scop tangibil și explicit; asta dacă nu cumva lucrau cu vreun serviciu secret din cadrul unei agenții guvernamentale. N-am lucrat niciodată în Serviciul de criminalitate politică, dar știam chiar și

eu că cele mai multe organizații teroriste sunt coordonate de servicii secrete ale statului.

— Ia te uită! Se pare că toată gașca e aici.

Era Șefik, dârzul șef al Secției de investigații ale locului crimei. Stătea în ușa laboratorului și ne privea cu un rânjel provocator dar zărind chipurile noastre încordate și-a pierdut de îndată voioșia.

— Mda. Victima a fost indentificată, domnule inspector-șef.

În sfârșit și o veste bună.

— I-ai găsit actele?

A intrat și am văzut că ducea o pungă de plastic.

— Avem portvizitul. L-am găsit cam la o sută de metri de locul unde se afla cadavrul. Are și cartea de identitate. Ceva mai departe pe stradă s-a găsit și un telefon mobil sfărâmat.

— Telefonul și portofelul se aflau în același loc?

— Aproximativ...Se aflau cam la zece metri distanță pe drumul ce duce dinspre Sarayburnu spre Eminönü, în fața palatului Sepetçiler. Probabil, asasinii le-au aruncat atunci când s-au debarasat de cadavru.

Știam ce voia să spună dar cu toate astea am întrebat pentru a fi sigur:

— Asasinii? De unde știi că nu a fost cărat de o singură persoană?

— Domnule inspector-șef, cadavrul a fost dus acolo unde a fost găsit. Dacă gâtul victimei ar fi fost tăiat în acel loc scena ar fi fost precum într-un abator. Știți prea bine. Pe de altă parte cadavrul nu putea fi cărat de o singură persoană.

A rămas tăcut pentru un moment apoi a întrebat:

— Ați vorbit cu cineva? Vreun martor?

Ali era cel care stătuse de vorbă cu oameni aflați în zonă la acea oră.

Soldații aflați în cazarma din apropiere ca și paznicul de la parcare spuneau că nu au văzut absolut nimic. Vagabonzii și bețivanii din zonă n-au văzut nici ei ceva deosebit. Am stat de

vorbă cu toți cei aflați în Sarayburnu în acel moment și nimeni nu a observat ceva ieșit din comun.

— E posibil ca asasinii să fie profesioniști, a murmurat Șefik pentru sine de parcă revedea în minte o seamă de amănunte.

— N-am găsit nimic nici lângă statuie și nici în apropiere. Niciun indiciu, nimic de la care să pornim.

Comentariul lui Șefik mă făcea să mă gândesc la posibilitatea implicării unui serviciu secret pentru că nu existau niciun fel de indicii la locul crimei dar poate că tocmai asta le era intenția, să deruteze investigatorii.

— Și de ce au ales statuia lui?

Stăruitor ca totdeauna, Ali pusese din nou aceeași întrebare.

— Ciudat! Foarte ciudat! a spus Șefik. Poate că asasinul vrea să ne lase un mesaj?

Ca și noi avea și el o seamă de nelămuriri.

Puteam să stăm acolo și să dezbatem ore în șir fără a ajunge la un rezultat, mai ales că aveam atât de puține dovezi, așa că mai bine decât să pierdem timpul cu speculații trebuia să acționăm. Am luat punga de plastic și am golit conținutul pe masă. Ali s-a dovedit interesat de portofelul de culoare maro și de telefonul mobil sfărâmat.

— Elegant portofel! a comentat Ali amuzat. Se pare că decedatul era înstărit.

— Greu de spus. Dar se pare că avea la el o grămadă de bani gheață, a fost de părere Șefik făcând un semn spre grămada de bancnote din portofel. Sunt exact o mie două sute douăzeci și cinci lire.

Zeynep a devenit brusc interesată:

— Vrei să spui că asasinul nu s-a atins de bani?

— Mă îndoiesc să o fi făcut. Nu știu dacă bietul om avea la el mai mulți bani în acel moment dar suma rămasă nu este de neglijat. Pe mine nu mă interesau banii ci identitatea victimei. În timp ce Zeynep făcea calcule eu am scos cartea de identitate din portofel asigurându-mă că am atins cât mai puțin obiectele din

portofel pentru a evita contaminarea probelor cu amprentele mele.

— Prin urmare nu a fost ucis pentru bani.

— Așa se pare, a fost de acord Șefik.

Dar niciunul dintre noi nu eram prea atenți la el ci ne concentrăm pe cartea de identitate pe care o aveam în mână. În fotografie bărbatul avea părul ceva mai scurt dar asemănarea era evidentă cu victima.

Numele era Necdet Denizel și se născuse pe 12 august 1959 în Istanbul. Necăsătorit. Lector universitar...

Văzând că ne îndreptăm atenția spre el, Șefik ne-a arătat cartea de vizită ce căzuse din portofel.

— Scrie acolo: *Dr Necdet Denizel. Arheolog & istoric de artă.* Cartea de vizită indicată de Șefik nu arăta deloc precum o carte de vizită obișnuită pentru un profesor universitar; chiar fără a o atinge îmi dădeam seama că era tipărită pe hârtie de cea mai bună calitate. Dar pe Ali îl interesa mai mult profesia decedatului decât cartea sa de vizită și mai ales hârtia pe care era tipărită.

— Aha, arheolog, deci. Șefu' se pare că victima era interesată de Bizanțul dumneavoastră.

— Tocmai de aceea primul loc ce trebuie cercetat este locuința sa, am spus. Astfel putem afla mai multe despre acest Necdet Denizel și despre Bizanț.

— Bizanț? Ce naiba mai e și asta? Ali l-a privit cu oarecare dispreț.

— Rușine, Șefik! Nu știi? Bizanț este numele original al orașului în care trăiești! Zeynep a fost cea care l-a salvat pe Șefik din momentul jenant.

— Îți amintești moneda găsită în mâinile victimei? Bizanț era numele gravat pe monedă, Șefik...

Samatya

Adresa de pe cartea de vizită era în Samatya, cartier aflat la poalele unuia dintre cele șapte dealuri ale Istanbulului. Deși nu-mi era la fel de drag precum Balatul, nutream totuși o preferință deosebită față de acest cartier. Este unul din acele cartiere istorice care fac din Istanbul orașul pe care îl știm. În trecut a fost locuit de o mare comunitate armeană și eu și Evghenia adesea ne oprim în acest cartier ca să bem un raki² într-un peisaj deosebit. Evghenia obișnuia să numească acest cartier folosind numele grecesc, *Psamatheia*, adică „nisipos” sau „din nisip” dar pentru mine Samatya totdeauna a însemnat soarele reflectat de acoperișurile vechilor case din piatră ale căror ferestre sunt totdeauna deschise pentru a lăsa să intre aroma amețitoare a mării. Mai înseamnă și vechile moschei, bisericile vechi și ele, străzile înguste cu hanuri de altădată atât de plăcute și trenurile suburbane ruginite care nu obosesc nicicând să ducă mii de orășeni dincolo de zidurile care se încăpățânează să dăinuie de mii de ani. Dar ca și Balatul, Samatya a obosit, a îmbătrânit și s-a degradat și tocmai din acest motiv nu m-aș fi așteptat ca victima să locuiască într-o casă impresionantă cu două etaje. Am trecut pe sub coroanele uriașe ale celor doi arbori bătrâni și dincolo de poarta din fier deasupra căreia aninau delicate inflorescențe de culoare violet, am întâlnit un smochin al cărui trunchi era răsucit și îndoit și am pătruns într-o grădină care ne ducea înapoi în vremea Bizanțului. Un

² Băutură alcoolică făcută din semințe de anason.

miros de vechi plutea deasupra grădinii sub razele soarelui care continua să urce pe cer iar țipetele ascuțite ale pescărușilor se amestecau cu strigătele copiilor aflați pe strada din spatele casei.

— Ce loc! De necrezut! a șoptit Ali privind uimit în jurul său. Se pare că se câștigă bine în arheologie.

Zeynep care se afla cu câțiva pași înaintea lui Ali ajunsese deja la ușă dar nu a pierdut timp cu comentariile.

— Fie asta, fie a descoperit o comoară în timpul unor săpături.

— Poate de asta a și fost ucis; a găsit o comoară și nu a fost de acord s-o împartă cu alții.

Nu eram sigur dacă vorbește serios sau glumește.

— Atunci ar trebui să-i verificăm și pe colegii săi, a fost de părere Zeynep continuând jocul lui Ali. De fapt chiar am putea să cercetăm documentele și să evaluăm averile și bunurile acestora.

— Nu știu dacă a descoperit sau nu o comoară dar sunt de părere că trebuie neapărat să facem exact ce ai sugerat în glumă.

Zeynep a încetat să mai zâmbească și Ali și-a desprins atenția de la mușcata pe care o privea cu interes. Era timpul să trecem la treabă. Chiar pe când mă pregăteam să dau acordul pentru a intra în casă a sunat telefonul. Am devenit neliniștit când am văzut numele Evghenia.

— O clipă, doar, le-am spus și m-am depărtat câțiva pași.

— Bună, Evghenia!

— Bună, Nevzat!

— Ce faci?

— Bine, mulțumesc...

Nu, nu era bine. Nu se putea simți bine când urma ca în seara aceea să vină pentru prima dată la mine acasă. Urma să vină la mine acasă și să mă vadă așa cum sunt cu toate scheletele și fantomele mele, cu spaimile mele și cu durerea mea. O simțeam încordată pentru că eu fusesem bine primit în casa ei, la taverna ei, în mijlocul prietenilor ei și în casele acestora și în general în